

דין וערכים

מפסיקת בתי הדין הצבאיים - מוגש ככלי עזר למפקד מטעם חיל החינוך
ויחידת בתי הדין הצבאיים

פסיקה צבאית ב"חדבות ברזל" - היעדרות מן השירות

אוכלוסיית יעד

מפקדים בדרגת סרן - רס"ן - מ"פים ומקביליהם

"הערך המוגן שעומד בבסיס חובת השירות בצה"ל, לרבות שירות המילואים, עניינו בשמירה על חלוקת נטל שירות המילואים באופן שיווינוי בין כלל החייבים בשירות... מקום שבו עסקינו, כבענייננו, בהיעדרות המתקיימת לפחות בחלקה בעת מלחמה, הרי שיש בה כדי לפגוע פגיעה קשה ביותר גם בערכים העומדים בבסיס קיומה של המדינה - ערך ההגנה על המולדת והרעות בין כלל הנושאים בנטל, וכנאמר בספר 'במדבר' פרק ל"ב פסוק ו': "ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה" (ע/3/24 התובע הצבאי הראשי נ' סמ"ד (מיל") ו' (2024)).

מדינת ישראל מתמודדת בחודשים אלה עם לחימה עזה ברצועת עזה, עם איומים משמעותיים מצפון, אשר כוללים ידי רב לעבר יישובי הצפון, וכן, בד בבד, עם פעילות מקיפה לסיכול טרור באזור יהודה ושומרון. אזרחים וחיילים רבים נהרגו במלחמה, אלפים נפצעו במהלכה וכ-253 חיילים, אזרחים ישראלים וזרים, נחטפו לרצועת עזה.

מלבד מלחמת העצמאות, זוהי המלחמה הממושכת ביותר שנכפתה על מדינת ישראל מאז הקמתה. בשעות קשות אלו, באות לידי ביטוי עוצמתה ואחדותה של החברה הישראלית, על שלל גווניה ורבדיה, ואזרחי המדינה, בשירות סדיר ומילואים, נרתמים ומתגייסים למערכה הקשה.

מאז פרוץ המלחמה גויסו למעלה מ-300,000 משרתי מילואים בצווי חירום, המשרתים כתף אל כתף לצד כוחות הלחימה הסדירים, תוך מחויבות לביטחון התושבים וחתירה לניצחונה של מדינת ישראל.

עם זאת, במקרים מסוימים, לצד התגייסות חשובה וראויה זו, נדונו בבתי הדין הצבאיים משפטים של חיילים בשירות סדיר ובשירות מילואים, אשר פעלו בניגוד לדיון, בסתירה לערכי צה"ל ולמצופה מהם בשעה קשה זו. באיגרת זו נסקור מספר פסקי דין העוסקים בהיעדר מן השירות בתקופת המלחמה.

היעדר מן השירות בתקופת מלחמה

בית המשפט העליון ובתי הדין הצבאיים חזרו ושנו בפסיקתם במרוצת השנים כי השירות בצה"ל הוא "חובה כללית ושוויונית המוטלת על אזרחי ותושבי המדינה". בפסיקת בית הדין הצבאי לערעורים נקבע כי "היעדרות מן השירות הצבאי שלא ברשות פוגעת בנשמת אפה של המסגרת הצבאית - במוכנותו של הצבא ובהיערכותו להגנה על ביטחון המדינה, ופוגעת בתוך כך, אך פגיעה ניכרת באינטרס החברתי לקדם את השוויון בנטל השירות הצבאי" (ע"מ 24,25,26/21 טור' י' ה' ואחרים נ' התובע הצבאי הראשי (2021)).

בתקופה האחרונה דנו בתי הדין הצבאיים בעניינם של חיילים בשירות סדיר וחיילים בשירות מילואים, אשר לא מילאו את חובתם ביום פקודה ונעדרו מן השירות במהלך תקופת המלחמה.

באחד מפסקי הדין בנושא עמד בית הדין הצבאי לערעורים על כך "שלא ניתן להתעלם מן המלחמה העזה ומהשלכותיה על שיקולי ההלימה במקרה דכאן - על נסיבות ביצוע העבירה ועל עומק הפגיעה בערכים החברתיים החשובים ובערך ההגנה על המולדת, השוויון והרעות בין כלל הנושאים בנטל". בהתאם נקבע כי "אף בחינת מדיניות הענישה הנוהגת ביחס להיעדרות מן השירות שחלקה או כולה מתרחשת בתקופה של מלחמה צריכה להיעשות תוך נתינת הדעת להיקפה של המלחמה, למשכה ולעצימותה" (ע/8/24 טור' כ' נ' התובע הצבאי הראשי (2024)).

עוד נקבע כי "הערך המוגן שעומד בבסיס חובת השירות בצה"ל, לרבות שירות מילואים, עניינו בשמירה על חלוקת הנטל באופן שוויוני בין כלל החייבים בשירות. במקום שבו עסקינן, בהיעדרות המתקיימת לפחות בחלקה בעת מלחמה, הרי שיש בה כדי לפגוע פגיעה קשה ביותר גם בערכים העומדים בבסיס קיומה של המדינה - ערך ההגנה על המולדת והרעות בין כלל הנושאים בנטל". בהתאם נפסק כי על מידת הפגיעה בערכים המוגנים להשתקף באופן ברור בענישה (ע/3/24 התובע הצבאי הראשי נ' סמ"ר (מיל') ו' (2024)).

אמירות ערכיות ועקרונות אלו הן שעמדו בבסיס פסקי הדין של בתי הדין הצבאיים בעת האחרונה, אשר מלמדים על החמרה במדיניות הענישה הנוהגת בעניינם של נעדרים משירות צבאי בתקופת מלחמה, לעומת זו הנוהגת בעת רגיעה - בין ביחס לנעדרים משירות סדיר ובין ביחס לנעדרים משירות מילואים.

כך, הוחמר עונשו של חייל בדרגת סמ"ר שזומן לשירות מילואים בן יומיים, כשנה קודם לתחילת המלחמה, אך לא התייבב, אלא, בעיצומה של מלחמת חרבות ברזל. בפסק הדין עמד בית הדין הצבאי לערעורים על חומרת העבירה בעת הזו והחמיר את עונש המאסר בפועל מ-30 ל-60 ימי מאסר בפועל, תוך שהדגיש כי היעדר מן השירות בעת מלחמה היא שיקול לחומרה אשר יתר השיקולים המקלים נסוגים מפניו.

ע/3/24 התובע הצבאי הראשי נ' סמ"ר (מיל') ו' (2024); צפון (מחוזי) 383/23 התובע הצבאי נ' סמ"ר (מיל') ו' (2024).

במקרה אחר, נדון עניינה של חיילת אשר יועדה לשרת כתצפיתנית ובמהלך הכשרתה הבסיסית יצאה להיעדרות אשר נמשכה **31 ימים**, בעיצומה של מלחמת "חרבות ברזל", והסתיימה בהתייצבותה. בפסק הדין עמד בית הדין המחוזי על הפגיעה הקשה בערכים המוגנים, המתגברת בעת מלחמה, ועל חשיבותו המבצעית הרבה של תפקיד התצפיתנית, שלו יועדה. בבוחנו את ערעור התביעה על עונש המאסר בן **60 הימים** שהוטל על החיילת, לצד עונשי מאסר מותנים, מצא בית הדין הצבאי לערעורים שלא להתערב בגזר הדין. נקבע כי העונש שהושת עליה הוא ראוי, באיזון בין חומרת המעשים, הראויים לגינוי, אשר פגעו בערך השוויון בנטל, במוכנות הצבא בעת חידום ובצרכי המשמעת, שעליהם מושתתת המערכת הצבאית גם בעתות רגיעה, לבין מצבה הנפשי של החיילת והעובדה, כי בשגרה היו מעשיה מובילים לדין משמעת בלבד.

ע/9/24 התובע הצבאי הראשי נ' טור' ח' (2024); ז"י (מחוזי) 308/23 התובע הצבאי נ' טור' ח' (2024).

לפסקי הדין המלאים - לחצו כאן

מערך השיעור למפקד:

- **פתיחה:** מפקד יקר, אגרת זו עוסקת בהיעדרות מן השרות בתקופת מלחמה. זוהי הזדמנות עבורך לעסוק עם חייליך בנושא זה, ולהעמיק בקשר בין פסקי הדין לבין הערכים העולים מתוכם.
- ספר לחיילים את תיאור האירועים באופן כללי כעולה מהפירוט מעלה.
- קרא לחייליך את הציטוט הבא מתוך האגרת:

"הערך המוגן שעומד בבסיס חובת השירות בצה"ל, לרבות שירות המילואים, עניינו בשמירה על חלוקת הנטל.... באופן שיווינוי בין כלל החייבים בשירות... מקום שבו עסקינן, בהיעדרות המתקיימת בעת מלחמה, הרי שיש בה כדי לפגוע פגיעה קשה ביותר גם בערכים העומדים בבסיס קיומה של המדינה - ערך ההגנה על המולדת והרעות בין כלל הנושאים בנטל".

קיים דיון על בסיס השאלות הבאות (ניתן להיעזר בכולן או בחלקן):

- אילו ערכים עלולים להיפגע במקרה של היעדר מן השירות הצבאי בסדיר ובמילואים בתקופת מלחמה? אחריות, רעות, שוויון בנטל והחובה להגן על בטחון המדינה ושלום אזרחיה. ניתן להיעזר בציטוט של ישראל גלילי: "...היה לו לפלמ"ח קנה מידה חדש וממשי משל עצמו כדי למוד בו את האחריות הלאומית והמדינית - הלא הוא קיומן של מצוות מעשית בעבודה ובאימונים: שוויון בתנאים החומריים, בזכויות ובחובות, הווי משותף ושוויון במשמעת, במשימות ובסכנות. אלה חלו על כל החברים ובהם היו הכל אחים לשאיפה ולמעש" (ישראל גלילי, ראשונים תמיד).
- באיזה אופן היעדרות משירות פוגעת במשימה ובלכידות המסגרת? היעדרות משירות פוגעת בתחושת הלכידות ובתחושת ההירטמות של כלל הנוטלים חלק במשימה - חיילים בסדיר ובמילואים כאחד, המחויבים להצלחתו של צה"ל לביצוע משימותיו ומטרותיו - הגנת המדינה, אזרחיה ותושביה.
- כיצד אנו כמפקדים יכולים להטמיע בפקודינו את תחושת המשמעות והמחויבות לתפקידם? חבר את חייליך לתמונה הרחבה יותר של משימת המסגרת לתרומה למאמץ המלחמתי הכולל. חיילים אשר יהיו מחוברים ערכית לחובת השירות - יהיו מסורים יותר ומחויבים למשימה. בפסק הדין שעסק בהיעדרות החיילת מתפקיד התצפיתנית עמד בית הדין על הפגיעה הקשה בערכים המוגנים, המתגברת בעת מלחמה, ועל חשיבותו המבצעית הרבה של תפקיד התצפיתנית, שלו יועדה החיילת.
- מתוך פסק הדין עולה ערך הגנת המדינה. הקרא לחייליך את ציטוט הרמטכ"ל ושאל אותם מהו תפקידנו במלחמה? איך אנו חלק מ'שרשרת הדורות' של העם היהודי? "צה"ל היה ועודנו מגן העם, ואנחנו דור לוחמים, הניצב כחוליה נוספת בשרשרת דורות מגיני המדינה. כוחנו, נחישותנו ואחדותנו ינצחו גם בפרק הזה בתולדות ישראל. עם ישראל סומך עליכם" (רב אלוף הרצי הלוי, הרמטכ"ל).

סכם את השיעור עם המסרים הבאים:

- מטרת צה"ל היא להגן על קיומה של מדינת ישראל ועל עצמאותה, לסכל מאמצי אויב לשבש את אורח החיים התקין בה. חיילי צה"ל מחויבים להילחם, להקדיש את כל כוחותיהם ואף לחרף את נפשם להגנת מדינת ישראל, אזרחיה ותושביה.
- ביסוד השירות בצה"ל עומד ערך הגנת המדינה, המחויבות והמסירות למדינת ישראל - מדינה דמוקרטית, המהווה בית לאומי לעם היהודי-לאזרחיה ולתושביה. מערך יסוד זה עולה כי ההגנה על המדינה תובעת מכל חייל למלא את חובתו החוקית ולתרום את חלקו למען ההצלחה במשימה מתוך תחושת משמעות ומוטיבציה לשרת את המדינה. הדגש כי על כולנו לשאת חלק בנטל השמירה וההגנה על המדינה.
- מערך המילואים מהווה מרכיב משמעותי בחוסנה של מדינת ישראל וביכולתו של צה"ל למלא את ייעודו ולהכריע את האויב בלחימה ובשגרה. משרתי המילואים הינם חלק אינטגרלי מצה"ל והתייצבותם בעת קריאה הכרחית על מנת לשמר את יכולתו של צה"ל להגן על בטחון המדינה. מסר זה רלוונטי למשרתי הסדיר והמילואים כאחד.
- 'מאז ועד היום' - "אהבת המולדת והנאמנות למדינה - ביסוד השירות בצה"ל עומדת אהבת המולדת המחויבות והמסירות למדינת ישראל... " (מתוך רוח צה"ל). ביסוד פעולתם של חיילי ומפקדי צה"ל בסדיר ובמילואים עומדת אהבת המדינה והנאמנות לה. אין לנו ארץ אחרת - עלינו להשקיע את כלל המאמצים על מנת להגן עליה עד כדי חירוף הנפש. הדגש לחייליך כי עכשיו תורנו, אנחנו חלק משרשרת דורות ארוכה וכעת אנו עומדים על המשמר.

המפקד, סכם עם הנקודה הבאה:

צה"ל פועל לפי מערכת מוגדרת של דין וערכים. חובה על כולנו, כחלק מעמוד השדרה הערכי של צה"ל, לא רק לנהוג בהתאם למגבלות הדין, אלא גם לעמוד באמות המידה הערכיות המצופות מחיילי צה"ל, בהתאם לרוח צה"ל.

לחץ כאן לקטלוג
הכלים החינוכי

לחץ כאן לאתר יחידת
בתי הדין הצבאיים